

ติดตามแนวโน้มสุขภาพโลก

ในระยะ 4 - 5 ปีมานี้ ทิศทางความเคลื่อนไหวของงานสุขภาพโลกดูจะมุ่งไปที่ปัญหา 3 อย่างคือ (1) การจัดการกับปัญหาสุขภาพที่กำหนดไว้ในเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ หรือ Millennium Development Goals- MDGs ซึ่งมีเรื่องทางสาธารณสุขอยู่ 3 เรื่องคือ การลดอัตราการตายของเด็ก การพัฒนาสุขภาพของแม่ และการป้องกันโรคติดต่อ ที่สำคัญระดับโลก คือ เอชไอวี มาลาเรีย และโรคติดต่ออื่นๆ นานาประเทศกำลังพยายามอย่างหนักเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ภายในปี 2558 เพราะมิฉะนั้นอาจจะต้องเสียหน้าในช่วงที่จะมีการวัดความสำเร็จกันในการประชุมติดตามผลงานที่จะจัดโดยองค์การสหประชาชาติ (2) งานด้านโรคติดต่อที่มีแนวโน้มระบาดข้ามชาติ เช่น โรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ๆ หรือโรคร้ายแรงแบบเดียวกับโรคซาร์ที่เคยระบาดมาแล้ว และ (3) ปัญหาโรคไม่ติดต่อ หรือ NCD (non-communicable diseases)

ถ้าจะว่าไปแล้ว เรื่อง NCD ดูจะได้รับความสนใจสูงสุดในระยะ 3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งความจริงโรคกลุ่มนี้เป็นที่รู้มานานแล้วว่าเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญ เพราะเป็นสาเหตุการป่วยเรื้อรังหลายโรคในสังคม ไม่ว่าจะเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคมะเร็ง รวมถึงอุบัติเหตุต่างๆ และโรคกลุ่มนี้เป็นสาเหตุการตายลำดับ 1 - 2 - 3 ของแทบทุกประเทศ แต่ทั้งๆ ที่รู้ก็ไม่มีใครทำอะไรกันมากนัก เพราะไม่รู้จะจัดการอย่างไร ดูมันจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยรอบด้านจนไม่รู้ว่าจะไปแก้ตรงไหน

หน่วยงานที่พยายามต่อสู้กับโรค NCD อย่างเอาใจจริงเอาจริง คือ องค์การอนามัยโลก โดยได้เพียรพยายามรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการ

เกิดโรค แล้วก็สรุปออกมาว่า แม้โรคกลุ่มนี้จะมีหลากหลาย และเกิดจากสาเหตุสารพัด แต่ถ้ามุ่งไปที่พฤติกรรมสำคัญๆ เพียงไม่กี่ประการ ก็จะสามารถลดปัญหา NCD หลายๆ เรื่องลงได้อย่างชัดเจน พฤติกรรมสำคัญที่ว่านี้มีเพียง 4 ประการคือ (1) การสูบบุหรี่ (2) การดื่มสุรา (3) การกินอาหารไร้สุขภาพ และ (4) การไม่ได้ออกกำลังกาย

ความพยายามขององค์การอนามัยโลกที่ผลักดันเรื่องนี้ดูจะได้ผลมากทีเดียว เริ่มตั้งแต่การชักชวนประเทศสมาชิกให้เห็นชอบกับกรอบอนุสัญญาควบคุมยาสูบ (หรือ WHO Framework Convention on Tobacco Control - FCTC) ในปี 2546 ซึ่งเท่าที่ผ่านมาก็ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวทั่วโลก ในแง่ของการรณรงค์ป้องกันภัยจากบุหรี่ รวมถึงการได้รับเงินสนับสนุนการดำเนินงานจากแหล่งทุนต่างๆ แต่แค่นั้นยังไม่พอ เพราะการสู้กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสำคัญทั้ง 4 นั้นจะสำเร็จไม่ได้ถ้ารัฐบาลของประเทศไม่เอาด้วย จึงมีความพยายามที่จะทำให้ NCD กลายเป็นวาระแห่งชาติของทุกประเทศ ซึ่งก็ดูจะทำได้ผลดีตั้งแต่ปี 2554 เป็นต้นมา

ปี 2554 นับเป็นปีทองของ NCD ก็ว่าได้ เริ่มตั้งแต่การประชุมครั้งแรกของบุคคลระดับรัฐมนตรี (หลายกระทรวง) ที่กรุงมอสโคว์ เมื่อวันที่ 28-29 เมษายน 2554 ซึ่งทางองค์การอนามัยโลกและประเทศรัสเซียเป็นเจ้าภาพ โดยมีแพทย์หญิงมากาเร็ตซาน ผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การอนามัยโลก กับนายวลาดีมีร์ ปูติน นายกรัฐมนตรีรัสเซีย ร่วมเป็นประธาน เปิดงาน ใช้ชื่อการประชุมว่า "The first global ministerial conference on healthy lifestyles and NCDs con-

trol” เพื่อเน้นความสำคัญและความจำเป็นที่ทุกประเทศจะต้องให้ความสนใจและลงมือจัดการกับ NCD เสียที

ต่อมาในวันที่ 19-20 กันยายน 2554 ก็มีการประชุมระดับสูงขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุม NCD ที่นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้ชื่อการประชุมว่า “United Nations high-level meeting on noncommunicable disease prevention and control” ซึ่งถ้าจะนับไป NCD ก็กลายเป็นปัญหาทางสาธารณสุข เรื่องที่ 2 ที่องค์การสหประชาชาติจัดให้มีการประชุมเป็นวาระพิเศษ หลังจากที่เคยจัดเรื่องโรคเอดส์ก่อนหน้านี้ 10 ปี

ในเดือนต่อมา คือวันที่ 19-21 ตุลาคม 2554 ก็มีการประชุมที่สำคัญอีกรายการหนึ่ง คือ “World Conference on Social Determinants of Health” จัดขึ้นที่เมือง ริโอ เดอ จาเนโร ในประเทศบราซิล นี่ก็ถือเป็นการประชุมใหญ่ระดับนานาชาติ และเป็นครั้งแรกที่กว่าได้ที่ผู้นำประเทศและนักวิชาการให้ความสนใจต่อปัญหาที่เป็นพื้นฐานของโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ คำว่า social determinants of health (SDH) หมายถึง ปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพของมนุษย์ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ สภาพครอบครัว การศึกษา อาชีพ เศรษฐฐานะ เป็นต้น สมัยที่โรคติดต่อเป็นโรคคร่าชีวิตมนุษย์นั้น คนสนใจเรื่อง SDH กันน้อยเพราะมีเครื่องมือดีในการป้องกันรักษา เช่น วัคซีน หรือ ยาปฏิชีวนะ แต่พอเจอเรื่องของ NCD มนุษย์ก็จนปัญญาไม่รู้จะป้องกันอย่างไร เลยต้องมุ่งไปจัดการกับ SDH ก่อนที่จะเกิดโรครื้อขึ้น

ผู้สนใจอยากได้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อสรุปของการประชุมทั้งสาม ก็สามารถค้นหาได้ง่ายจากอินเทอร์เน็ต โดยเอาชื่อของการประชุมเป็นคำหลักในการค้น

เมื่อทั่วโลกเห็นพ้องต้องกันที่จะจัดการต่อ NCD ก็มีการหาข้อตกลงร่วมกันว่า จะเอาแค่ไหน อย่างไร เพราะโรค NCD เป็นกลุ่มใหญ่มาก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีเยอะ ถ้าต่อสู้แบบสะเปะสะปะ ก็คงเอาชนะกันยาก จึงมีการพูดคุยหาข้อตกลงกันอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำแผน ปฏิบัติการที่เรียกว่า Global NCD Action Plan

(2013-2020) กำหนดเป็นกรอบให้ประเทศต่าง ๆ ดำเนินการ และเมื่อเดือนพฤษภาคมปีที่แล้ว (2556) ในการประชุมสมัชชาอนามัยโลกที่กรุงเจนีวา ก็มีการตกลงถึงตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายหลัก 9 ตัว เพื่อวัดความสำเร็จ เมื่อถึงปี 2025 ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

ก. ตัวชี้วัดทางผลลัพธ์ กำหนดเป็นเป้าหมาย 1 ตัว คือ

เป้าหมายที่ 1 จะลดอัตราการตายจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ลงร้อยละ 25 (ซึ่งแสดงว่า ประเทศต้องมีข้อมูลตัวเลข ปัจจุบันอย่างครบถ้วน จึงจะสามารถวัดได้ว่า พอถึงปี 2025 (พ.ศ. 2568) การตายจะลดลง 1 ใน 4

ข. ตัวชี้วัดเกี่ยวกับผลการจัดการต่อปัจจัยเสี่ยงของ NCD ประกอบด้วยเป้าหมาย 6 ตัวคือ

เป้าหมายที่ 2 ลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลง ร้อยละ 10

เป้าหมายที่ 3 ลดการมีวิถีชีวิตแบบเฉื่อยๆ (physical inactivity) ลงร้อยละ 10

เป้าหมายที่ 4 ลดการบริโภคเกลือลงร้อยละ 30

เป้าหมายที่ 5 ลดการบริโภคยาสูบลงร้อยละ 30

เป้าหมายที่ 6 ลดระดับความดันโลหิตลงร้อยละ 25

เป้าหมายที่ 7 ควบคุมโรคเบาหวานหรือภาวะอ้วนไม่ให้เพิ่มขึ้น (หรือถ้าเป็นตัวเลขก็คือ ให้เพิ่มได้ ร้อยละ 0)

ค. ตัวชี้วัดเกี่ยวกับการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข มีเป้าหมาย 2 ตัว คือ

เป้าหมายที่ 8 ประชาชนที่ควรได้รับยาและคำแนะนำในการป้องกันโรคหัวใจและโรคหลอดเลือดสมอง ต้องสามารถได้รับบริการอย่างน้อยร้อยละ 50

เป้าหมายที่ 9 การเข้าถึงบริการทายาหรือเทคโนโลยีที่จำเป็นในการรักษาโรค NCD ร้อยละ 80

เป้าหมายทั้ง 9 ถือเป็นขั้นต่ำสุดที่ทุกประเทศเห็นพ้องต้องกัน ก็แสดงว่า ตั้งแต่วันนี้ไปจนถึงสิ้นปี 2563 ทุกประเทศ ทั้งประเทศร่ำรวยและยากจน ต่างก็จะชูเป้าหมายว่าจะไปให้ถึงเป้าทั้ง 9 ที่กำหนดไว้

แต่องค์การอนามัยโลกยังมองกว้างไปกว่านั้น เพราะบางประเทศอาจมองว่า 9 เป้าหมายน้อยไป เพราะ NCD

มีปัจจัยเกี่ยวข้องมากกว่านั้น องค์การอนามัยโลกจึงรวบรวมความคิดเห็นของประเทศสมาชิก กำหนดตัวชี้วัดงาน NCD ที่พึงประสงค์รวม 25 ตัว ซึ่งเป้าหมายทั้ง 9 ก็รวมอยู่ในนี้แล้ว ประเทศที่ต้องการวางเป้าหมายกว่า 9 ก็สามารรถคัดเลือกตัวชี้วัด จากอีก 16 ตัวที่เหลือได้ที่น่าสนใจได้แก่ (1) ตัวชี้วัดอัตรา ป่วยจากโรคมะเร็ง (2) การกินผลไม้เป็นประจำวัน (3) การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก (4) ความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนไวรัสตับอักเสบนชนิดบี เป็นต้น

ขณะนี้ ประเทศต่างๆ (รวมทั้งประเทศไทย) กำลังอยู่ในระหว่างการ จัดทำตัวชี้วัดเป้าหมายระดับประเทศ ที่สอดคล้องกับ เป้าหมายขององค์การอนามัยโลก

คงต้องรอดูกันว่า เป้าที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด จะมีตัวเลขออกมาอย่างไร สมเหตุสมผลหรือไม่

ในขณะเดียวกัน วงการสาธารณสุขก็น่าจะมีความตื่นตัวเมื่อรู้ว่าภายใน 7 ปีข้างหน้า ทั่วโลกเขากำลังขับเคลื่อนงาน NCD กันอยู่อย่างชะม้กเข้มข้น จึงควรที่จะปรับปรุงตัวให้เข้ากับยุคสมัย โดยการคิดค้นงานนวัตกรรมหรือศึกษารูปแบบการป้องกันและควบคุมโรค NCD ที่ได้ผล และรณรงค์ขับเคลื่อนโครงการ NCD กันให้กว้างขวางขึ้น เพราะทั่วทั้งโลกกำลังมุ่งไปในหนทางนี้

วิวัฒน์ โรจนพิทยากร

